

Забезпечення гендерної рівності не обмежується прийняттям нових законів і гармонізацією законодавства. Роль грає інституційна спроможність, розширення гендерних компетенцій, над чим активно введеться робота. Зокрема, відповідно до завдань Пекінської Платформи дій, було укріплено інституційний механізм. З 2017 року саме Віце-прем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції (ВПМ з питань європейської та євроатлантичної інтеграції) координує в Уряді питання гендерної політики. Для забезпечення злагодженої роботи усіх органів виконавчої влади, у вересні 2020 року створено Комісію з питань координації гендерної політики (Комісія) під головуванням ВПМ з питань європейської та євроатлантичної інтеграції [8]. Головним завданням Комісії є забезпечення узгоджених дій органів виконавчої влади з питань проведення єдиної державної політики, спрямованої на досягнення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.

1. Цілі Сталого Розвитку до 2030 року. - <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.
2. Пекінська Декларація та Платформа Дій. - <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm>.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.
4. Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_794#Text.
5. Статистичні дані Головного управління персоналу Генерального штабу Збройних Сил України. - <https://www.mil.gov.ua/news/2019/09/17/kilkist-zhinok-u-nashomu-vijsku-za-desyat-rokiv-zbilshilas-u-15-raziv/>.
6. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. - <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-programi-diyalnosti-kabinetu-ministriv-t120620>.
7. План дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>.
8. Комісія з питань координації гендерної політики. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2020-%D0%BF#Text>.

Світлана Корогод
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГЕНДЕРНИЙ ДИСБАЛАНС У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Рівність людей та громадян є першоджерелом у забезпеченні справедливого розподілу і користування суспільними здобутками й благами, формування ефективних соціальних взаємовідносин. Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" від 08.09.2005 р., нормативно-правові акти України та міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Україною забезпечують рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життєдіяльності. Відповідно до закону, гендерна рівність — рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дає змогу особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах суспільного життя [1]. Однак положення закону не закріплюють відповідні процедури й механізми забезпечення рівності статей і залишаються формальною, внаслідок чого на сьогодні гендерна рівність у багатьох сферах не досягнута.

Розглянемо приклад гендерної нерівності у кримінальному праві. Принцип рівності у кримінальному праві полягає у забезпеченні рівного для всіх громадян обов'язку понести відповідальність за скоєне кримінальне правопорушення. Відповідно до ст. 2 КК України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом [2]. Однак аналізуючи Загальну частину закону про кримінальну відповідальність можна дійти висновку, що гендерна нерівність існує більше у вигляді обмеження прав чоловіків. Гендерна асиметрія тут існує при регламентації умов реалізації кримінальної відповідальності — при описі умов застосування різних видів покарання, а також наданні пільг при звільненні від покарання та його відбування.

Так при реалізації кримінальної відповідальності закон передбачає більш пільгові

умови для жінок, у тому числі вагітних жінок або з малолітніми дітьми порівняно з чоловіками.

Відповідно до кримінального кодексу вагітним жінкам не може бути призначене покарання у вигляді громадських робіт (ч. 3 ст. 56 ККУ). Суд не може призначати покарання у вигляді виправних робіт вагітним жінкам та жінкам, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною. В той час як Законом України «Про відпустки» регламентується питання відпусток для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку також і батьками (чоловіками) дитини, в кримінальному законі це питання не висвітлюється і зазначений «привілей» до чоловіка, який перебуває у відпустці по догляду за дитиною відсутній. Арешт також не застосовується до вагітних жінок і та до жінок, які мають дітей до семи років (ч. 3 ст. 60ККУ). Обмеження волі завжди пов'язане із обов'язковим залученням до праці тому воно знову ж таки не застосовується до вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до 14 років. Крім того до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення кримінального правопорушення або на момент постановлення вироку не застосовується покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Також в кримінальному законодавстві вчинення кримінального правопорушення будь-якого ступеня тяжкості жінкою в стані вагітності визнається обставиною, яка пом'якшує покарання, а вчинення кримінального правопорушення, щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності відносять до обставин, які обтяжують покарання.

Крім того у жінок є багато пільг при звільненні від покарання та його відбування. При звільненні від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок в жінок, які мають дітей до семи років суд може звільнити таких засуджених від відбуття як основного так і додаткового покарання з встановленням іспитового строку у межах строку, на який згідно із законом жінку звільняють від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами або до досягнення дитиною 7-річного віку (ст. 79 КК України). Звільнення від відбування покарання жінок, які стали вагітними або народили дітей під час відбування покарання визначається у межах строку, на який згідно із законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною трьох років.

Ч.3 ст. 24 Конституції України передбачає створення особливих умов для вагітних жінок і жінок-матерів з метою встановлення гендерної рівності. Безперечно, що вагітність жінки є достатньою підставою для особливих, порівняно з іншими суб'єктами кримінальної відповідальності, умов. Однак говорячи про материнство - не можна ігнорувати той факт, що інколи дитину виховує один батько без матері - чоловік є батьком-одинаком або мати дитини тяжко хвора чи за інших обставин не приймає участі у вихованні дитини, чому ж дитину залишати ще й без батька? Тоді чи є справедливим той факт, що певні обставини враховуються щодо жінки і не враховуються щодо чоловіка? Проаналізовані вказані вище норми свідчать, що в кримінальному законодавстві присутня певна гендерна асиметрія, тобто привілеї за ознакою статі.

Однак зазначити, що у кримінальному праві в деяких питаннях вже ліквідовано гендерний дисбаланс. Так, суб'єктом зґвалтування (ст. 152 КК) тепер може бути жінка, а потерпілим від втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 КК) може бути чоловік та інше. Але і досі є багато статей, що, на нашу думку, потребують уточнення в світлі запровадження принципу гендерної рівності [3 с. 213].

Підсумовуючи вище викладене можна сказати, що питання забезпечення прав чоловіків в Україні не набуло достатньої популярності, в кримінальному законодавстві існує прогалина, яку слід виправити введенням у пільгову категорію осіб не лише матері дитини, а і її батька. Необхідно закріпити положення рівності чоловіків і жінок у Кримінальному кодексі шляхом заміни в усіх статтях Кримінального кодексу України, де йдеться про "жінку з дитиною у віці до...", на формулювання "жінку або чоловіка з дитиною у віці до...". Такий підхід сприяв би законодавчому закріпленню гендерної рівності у кримінальному праві.

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» 2005р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення 30.05.2021)

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 30.05.2021)

3. Краснопольська Т.М. Гендерний аспект впровадження принципу рівності в сучасній українській державі. Актуальні проблеми політики № 42/2011. С. 207-215. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/42_2011/27.pdf.